

Záró beszámoló

2013. szeptember 1. - 2018. augusztus 31.

1. A kutatás első szakaszában az előzetes munkatervvel megegyezően elvégeztük azokat az előkészítő eljárásokat, amelyek a kutatómunka szakmai, technikai hátterét biztosítják. A kutatóhely könyvtárának bővítése céljából – az OTKA támogatásával – előfizettünk az Alkotmánybírósági Szemle c. szakmai folyóiratra, valamint fontos külföldi szakirodalmakhoz jutottunk hozzá (Alejandro Saiz Arnaiz and Carina Alcoberro Llivina: National Constitutional Identity and European Intergration, Arne Mavcic: The constitutional review), továbbá összegyűjtöttük az eljárási alkotmányosság témakörében fellelhető releváns forrásokat. A kutatási program fókuszában álló alapjogvédelmi eljárások vizsgálatának megalapozása miatt felvettük a kapcsolatot egyes alapjogvédő intézmények, így az Alkotmánybíróság és az alapvető jogok biztosának munkatársaival, akik az anyaggyűjtésen kívül szakmai konzultációkkal is hozzájárultak a kutatási alapok lefektetéséhez.

Az első évben az eljárási alkotmányosság problémakörét az alkotmányjogilag releváns eljárások általános jellemzői, rendeltetésük, funkcióik, valamint Alaptörvénynek való megfelelésük szempontjából vizsgáltuk. E folyamathoz a kutatócsoport valamennyi tagja publikációkkal járult hozzá.

Dr. Petrétei József vezető kutató és Dr. Tilk Péter senior kutató egyetemi tankönyvet írt „Magyarország alkotmányjogának alapjai” címmel (Kodifikátor Alapítvány, Pécs 2014.), amelynek egyes, az alkotmányjogi eljárásokat is vizsgáló fejezetei az OTKA támogatásával készültek. A tankönyv „SZUVERENITÁS ÉS HATALOMGYAKORLÁS” című V. fejezete teljes körűen feltárja az országos népszavazás alkotmányjogi szabályozását, a „KÉPVISELET ÉS A VÁLASZTÁS” című VI. fejezet pedig részleteiben tárgyalja a választási eljárás jellemzőit. A „JOGFORRÁSOK” címet viselő VIII. fejezet a jogalkotási eljárással, az „ORSZÁGGYŰLÉS” című XII. fejezet pedig az Országgyűlés törvényalkotási eljárásával is kimerítően foglalkozik. Az Alkotmánybíróságról szóló XV. fejezet teljes körűen feldolgozza az igénybe vehető alapjogvédelmi eljárásokat. A bíróságokról szóló XVI. fejezetben az alkotmányjogi szempontból releváns eljárási kérdések is tisztázásra kerültek. Az „ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA” című XVIII. fejezet pedig részletesen bemutatja az ombudsmani alapjogvédő mechanizmust.

Dr. Petrétei József vezető kutató az eljárási alkotmányosság szempontjából sem elhanyagolható, alapjogi relevanciával is rendelkező, a köztársasági elnök kegyelmezési jogáról – annak eljárási kérdéseit is vizsgálva – tartott előadást 2013. május 16-án,

Budapesten, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara által szervezett az „Államfő jogállása III.” elnevezésű tudományos konferencián. Az előadást részletező tanulmánya „A köztársasági elnök kegyelmezési jogáról” címmel a rendezvény konferenciakötetében jelent meg.

Dr. Tilk Péter senior kutató „Az Alkotmánybíróság és a pénzügyi tárgyú törvények vizsgálati lehetősége” című munkája a Fundamentum, emberi jogi folyóiratban (2014. 1-2. szám) jelent meg. A tanulmány a joggyakorlat kimerítő elemzésével részletesen vizsgálta az Alkotmánybíróság pénzügyi tárgyú törvények felülvizsgálhatóságára vonatkozó hatásköri korlátozását, annak eljárásjogi, és alapjogi vonatkozásaival együtt.

Dr. Chronowski Nóra senior kutató „Alkotmányjogi panasz és alkotmányvédelem” című tanulmányt publikált a Fundamentumban (2014. 1-2. szám), amelyben az Alaptörvény által megújított alapjogvédelmi rendszer egyik legfontosabb elemét, az alkotmányjogi panaszt, annak az alkotmányvédelemben betöltött helyét és szerepét elemezte. A szerző elsősorban annak feltérképezésére törekedett, hogy az alkotmányjogi panasz mennyiben járult hozzá az alkotmány objektív és preventív védelméhez az Alaptörvény hatályba lépése óta eltelt időszakban. Dr. Chronowski Nóra „Mikor megfelelő az ügyintézés? Uniós és magyar alapjogvédelmi megfontolások” című, szintén az eljárási alkotmányosság témakörében született tanulmánya a Magyar Jogban (2014. 3. szám) jelent meg. A tanulmány a releváns alapjog-fejlődést vázolta, és dogmatikai szempontból elemezte előbb a megfelelő ügyintézéshez való uniós jogot, majd ennek fényében a magyar alkotmányjogban kialakult tisztességes közigazgatási eljáráshoz való jogot. A részjogosítványok feltárásához egyrészt az Európai Bíróság esetjoga, másrészt a magyar alkotmánybírósági és ombudsmani gyakorlat jelentett támpontot. E témában 2013. október 21-én „A közigazgatás és az emberek” c. konferencián A Jövő Közigazgatásáért Alapítvány és a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Közigazgatási Jogi Tanszéke szervezésében, korreferátumot tartott „A megfelelő ügyintézéshez való jog” címmel. 2013. december 18-án „Az új választási rendszer: 2014-től működésben” címmel tartott előadást a Magyar Jogász Egylet Tolna Megyei Szervezete (Dombóvár) felkérésére. 2014. február 6-án a „Sarkalatos átalakulások – az Alkotmánybíróságra vonatkozó szabályozás átalakulása” elnevezésű rendezvényen (MTA TK JTI) felkért hozzászóló volt (<http://jog.tk.mta.hu/esemeny/2014/01/sarkalatos-atalakulasok-az-alkotmanybirosag>). A vitaanyag elérhető az MTA Law Working Papers sorozatban „Az alkotmánybíráskodás sarkalatos átalakítása” címmel: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_08_Chronowski.pdf. 2014. február 21-én a „Résnyire zárt ajtó – az alkotmányjogi panasz az alkotmány- és alapjogvédelemben” című

konferencián (Eötvös Károly Intézet, OSA Archivum, Budapest) tartott előadást „Alkotmányjogi panasz és alkotmányvédelem: mennyiség, minőség, attitűd, intenzitás” címmel. 2014. május 23-24-én „Alkotmányozás és alkotmányjogi változások” elnevezésű konferencián vett részt (NKE KTK Közjogi Intézete), előadásának címe: „A 2011. évi Alaptörvény az európai uniós értékek tükrében”.

A kutatócsoport célul tűzte ki egyrészt az összehasonlító szempontú vizsgálódást, másrészt a rangos, külföldi lapokban történő publikálást. E feladatoknak eleget téve dr. Zeller Judit kutató és dr. Naszladi Georgina, a kutatócsoport alkalmazott kutatója tanulmányt közölt az Osteuropa Recht német jogi szakfolyóiratban „Die Verfassungsbeschwerde in Ungarn” címmel (2014. 3. szám). A tanulmányban a szerzők a megújult alkotmányjogi panasz teljes körű elemzését végezték a dogmatikai alapokon keresztül egészen a joggyakorlatra történő utalásokig. A szerzők az alkotmányjogi panasz eljárására különös figyelmet fordítottak, így vizsgálták: az eljárás előfeltételeit, a panasz formáját, tartalmát és hatását, az előzetes vizsgálati eljárást, valamint a szűkebb értelemben vett panaszeljárást.

2. A kutatás második évében az előzetes munkatervnek megfelelően az egyes alapjogvédő intézmények joggyakorlatának eljárási ismérveit kívántuk vizsgálni. Ennek során feltártuk az alapjogvédelmi eljárások, valamint az azok érvényesüléséhez kapcsolódó további, speciális alkotmányjogi eljárások általános és különös jellemzőit, továbbá meghatároztuk ezeknek az intézményeknek az alapjogvédelmi rendszerben betöltött helyét és szerepét. Az első évben kialakított kapcsolatrendszert tovább működtettük, és folyamatos feladatunknak tekintettük különösen az alkotmánybírósági panaszügyek elemzését, a jogvédő szervezetek alapjogi eljárásokban való részvételi adatainak értékelését, az ombudsmani jogvédelmi eljárás vizsgálatát. A kutatóhely könyvtárának bővítése céljából – az OTKA támogatásával – előfizettünk az Alkotmánybírósági Szemle c. szakmai folyóiratra, valamint igyekeztünk összegyűjteni a kutatás szempontjából elérhető valamennyi releváns külföldi és hazai szakirodalmat.

Dr. Petrétei József vezető kutató tovább folytatta az eljárási alkotmányosság szempontjából sem elhanyagolható, alapjogi relevanciával is rendelkező, a köztársasági elnökkel kapcsolatos kutatásait, amelynek eredményeként tanulmányt publikált a Kodifikáció c. folyóirat 2015/1. számában „A köztársasági elnök alkotmányozási és törvényhozási eljárással kapcsolatos feladat- és hatáskörei I.” címmel. Az először 2013-ban megjelent „Magyarország alkotmányjoga 1. – Alapvetés, alkotmányos intézmények” címmel írt tankönyvének egyes, az eljárási alkotmányosság szempontjából is fontos fejezeteit, az OTKA

kutatás tudományos eredményeit hasznosítva átdolgozta. Az OTKA jelezzel ellátott, a kutatás eredményeit adaptáló fejezetek a „Magyar állampolgárság”, az „Országgyűlési képviselők választása”, az „Országos népszavazás és népi kezdeményezés”.

Dr. Tilk Péter senior kutató dr. Naszladi Georgina alkalmazott kutatóval „Az Alkotmánybíróság és az Országgyűlés közötti »erőviszony« változásai 2010 óta” címmel publikált tanulmányt a JURA című folyóirat 2015/1. számában. Szerzők átfogóan vizsgálták mindkét tanulmányban az Alkotmánybíróság különböző, alapjogvédelmi szempontból jelentős hatásköreit, kiemelt figyelmet fordítva az eljárási kérdésekre. A témához kapcsolódóan Dr. Tilk Péter 2015. április 22-én a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán tartott „Az Alkotmánybíróság profilváltásának hatásai a konkrét és az absztrakt normakontroll vonatkozásában” címmel előadást az „Intézményi garanciák a gyakorlat oldaláról: az ombudsman és az Alkotmánybíróság” elnevezésű konferencián.

Dr. Chronowski Nóra senior kutató „A magyar alkotmánybíráskodás és a közös európai alkotmányos standardok” című tanulmányában (JURA 2014. 2. szám) az Alkotmánybíróság alapjogvédelmi tevékenységét az európai uniós standardok fényében elemezte és értékelte. Az „Alkotmánybíráskodás (gazdasági) válságban” (Alkotmánybírósági Szemle 2014. 2. szám, Vincze Attilával), valamint a „Constitutional backsliding in Hungary” (TvCR: Tijdschrift voor Constitutioneel Recht 2015. 3. szám, Varju Mártonnal) című társszerzős munkáiban pedig az Alkotmánybíróság tevékenységének eljárási szempontból is fontos problémáira hívta fel a figyelmet. 2014. október 8-án a Rómában megrendezésre került „Seminar on The New Hungarian Fundamental Law” elnevezésű konferencián (Academy of Hungary in Rome) tartott előadást „The Fundamental Law within the Network of Multilevel European Constitutionalism” címmel.

A kutatócsoport célul tűzte ki az egyes alapjogvédő intézményekkel való kapcsolattartást, annak érdekében, hogy gyakorlati tapasztalatokkal is gazdagítsa a kutatómunkát. Ennek érdekében Dr. Zeller Judit kutató az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában, az OPCAT keretében működő ún. nemzeti megelőző mechanizmus részeseként tevékenyen is részt vesz az alapvető jogok biztosának proaktív alapjogvédő munkájában. Ennek során nemcsak az alapvető jogok gyakorlati érvényesülését vizsgálta, hanem e speciális alapjogvédelmi eljárás hatékonyságát is figyelemmel kísérte. E munka során részt vett a jelentések készítésében és elemezte az ombudsmani jogvédő tevékenység eljárási ismérveit, azok átláthatóságát.

2014. szeptember 1-jétől kutatóként alkalmaztuk dr. Naszladi Georginát. Az alkalmazott kutató doktori értekezésének témája a megújult alkotmányjogi panasz

intézménye, amely szerves részét képezte az alapkutatással vizsgált kérdéskörnek. Dr. Naszladi Georgina különösen az alkotmánybírósági alapjogvédelem vizsgálatával, valamint értékelésével járult hozzá a projekt célkitűzéséhez. A korábban részletezett, Dr. Tilk Péterrel közös publikációin kívül „Az Alkotmánybíróság esete az előzetes döntéshozatali eljárással - egy visszautasító végzés margójára” címmel jelent meg tanulmánya az Európai Jog 2014/6. számában, amely többek között az előzetes döntéshozatali eljárás és az alkotmányjogi panasz eljárás viszonyrendszerét is tárgyalta. A tanulmány kibővített, angol nyelvű változata „The Hungarian Constitutional Court's judgement concerning the preliminary ruling procedure - comments on a rejection order” címmel jelent meg a Pécs Journal of International and European Law 2015/1. számában.

A projekt eredményeit a kutatócsoport tagjai folyamatosan építették be az oktatásba, elsősorban azoknak a tantárgyaknak a keretében – alkotmányjogi gyakorlat, alkotmányjogi szemináriumok – amelyek tematikájához az eljárási alkotmányosság kérdésköre illeszkedik.

3. A kutatás harmadik évében az előzetes munkatervnek megfelelően tovább folytattuk az egyes alapjogvédő intézmények joggyakorlatát jellemző eljárási ismérvek vizsgálatát, különösen azokra a speciális szempontokra tekintettel, amelyeket az eljárási alkotmányosság témakörének teljes körű kifejtése céljából meghatároztunk. A kutatási időszak első két évében kialakított kapcsolatrendszert tovább működtettük, és bővítettük. Folyamatos feladatunknak tekintettük az alkotmánybírósági panaszügyek elemzését, a jogvédő szervezetek alapjogi eljárásokban való részvételi adatainak értékelését, az ombudsmani jogvédelmi eljárás vizsgálatát, valamint az így kapott eljárásjogi ismérvek szintetizálását. Előzetes céljainknak megfelelően eddigi kutatási eredményeinket tudományos szakmai diskurzus keretében ismertettünk.

Dr. Petrétei József vezető kutató folytatta a köztársasági elnökkel kapcsolatos kutatásait. Kutatása keretében olyan, az eljárási alkotmányossághoz is kapcsolódó témákat vizsgált, mint például a köztársasági elnök választásának eljárási szabályai, a köztársasági elnök megbízatásával összefüggő eljárásjogi kérdések, a köztársasági elnök felelőssége, az ellenjegyzési és kegyelmezési eljárások, valamint a köztársasági elnök alkotmányozási és törvényhozási eljárással kapcsolatos feladat- és hatáskörei. Az először 2013-ban megjelent „Magyarország alkotmányjoga 1. – Alapvetés, alkotmányos intézmények” címmel írt egyetemi tankönyvének egyes, az eljárási alkotmányosság szempontjából is fontos fejezeteit, az OTKA kutatás tudományos eredményeit hasznosítva átdolgozta, amelynek eredményeként 2016-ban megjelent a könyv második kiadása. Az OTKA jelzettel ellátott monográfia olyan, a kutatás eredményeit adaptáló fejezeteket

tartalmaz, mint a „Magyar állampolgárság”, az „Országgyűlési képviselők választása”, és az „Országos népszavazás”.

Dr. Tilk Péter senior kutató dr. Naszladi Georgina alkalmazott kutatóval „Az Alkotmánybíróságra vonatkozó szabályozás átalakulása 2010 után” címmel publikált tanulmányt a „Jog és politika határán – Alkotmánybíráskodás Magyarországon 2010 után” című tanulmánykötetben, amely kötet az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének támogatásával készült. A szerzők átfogóan vizsgálták tanulmányukban az Alkotmánybíróság különböző, alapjogvédelmi szempontból jelentős hatásköreit, kiemelt figyelmet fordítva az eljárási kérdésekre.

Dr. Chronowski Nóra senior kutató Dr. Petrétei József vezető kutatóval publikált tanulmányt „Alkotmányi eljárásjog, alkotmányjogi eljárások, eljárási alkotmányosság” címmel a *Iustum Aequum Salutare* c. szakmai folyóirat 2016/3. számában. A tanulmány a kutatási téma átfogó bemutatását célozta, annak részeredményeit szintetizáló mű.

Dr. Zeller Judit kutató az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalában, az OPCAT keretében működő ún. nemzeti megelőző mechanizmus részeseként továbbra is tevékenyen részt vett az alapvető jogok biztosának proaktív alapjogvédő munkájában. Ennek során nemcsak az alapvető jogok gyakorlati érvényesülését vizsgálta, hanem e speciális alapjogvédelmi eljárás hatékonyságát is figyelemmel kísérte. E munka során részt vett a jelentések készítésében és elemezte az ombudsmani jogvédő tevékenység eljárási ismérveit, azok átláthatóságát.

Dr. Naszladi Georgina alkalmazott kutató az előzetes munkatervnek megfelelően megindította doktori eljárását és 2016. február 1-jén sikeres doktori szigorlatot tett. „Alkotmányjogi panasz a magyar alapjogvédelem rendszerében” című doktori értekezésének műhelyvitáján (2016. április 1.) a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara oktatói előtt mutatta be értekezésének főbb téziseit. A műhelyvitán lehetőség nyílt a kutatási témánk egyik meghatározó területének számító alkotmányjogi panasz eljárás több szempontú tudományos vitájára is. A doktori értekezés védésére 2016. június 17-én került sor, ahol a bíráló bizottság *summa cum laude* minősítéssel tett javaslatot a doktori cím odaítélésére. A doktori értekezés témája szerves részét képezi az alapkutatással vizsgált kérdéskörnek, különösen az alkotmánybírósági alapjogvédelem vizsgálatával, valamint értékelésével járul hozzá a projekt célkitűzéséhez. Lehetősége nyílt továbbá, hogy eredményeit 2016. október 13-án a Pannon Tudományos Nap elnevezésű tudományos konferencián mutassa be. Az alkalmazott kutatónak Dr. Bankó Zoltán társszerzősége mellett OTKA jelzettel ellátott monográfiája jelent meg „Alapjogvédelem a munkajogban” címmel, amelyben az alkotmányjogi panasz eljárás munkajogi aspektusait is feltárta.

A projekt egyik célkitűzése volt, hogy kutatásunk eredményeit tudományos diskurzus keretében ismertessük a szakmai közönséggel. Ennek megvalósítása érdekében lehetőségünk nyílt, hogy Dr. Chronowski Nóra és Dr. Petrétei József szintetizáló jellegű tanulmányát kéziratvita keretében bemutassuk a MTA TK Jogtudományi Intézetében 2016. március 24-én. A vitán a kézirat kijelölt opponensei mellett a szakma neves képviselőinek is lehetősége adódott, hogy tudományos eredményeinket értékeljék, azokhoz javaslatokat fűzzenek, amely egyben visszacsatolást is jelentett eddigi kutatási tevékenységünkről. A vitán a kutatási témában jártas, az eljárási alkotmányosság elméletével, az alapjogvédelmi eljárások gyakorlatával foglalkozó szakemberek is részt vettek.

A projekt eredményeit a kutatócsoport tagjai továbbra is folyamatosan építették be az oktatásba, elsősorban azoknak a tantárgyaknak a keretében – alkotmányjogi gyakorlat, alkotmányjogi szemináriumok – amelyek tematikájához az eljárási alkotmányosság kérdésköre illeszkedik.

4. A kutatási időszak negyedik évében – figyelemmel a jogalkotásban és a jogalkalmazásban megjelenő legújabb kihívásokra – tovább folytattuk a kutatási tervben meghatározott egyes alapjogvédelmi eljárások analitikus elemzését, és megkezdtük kutatási eredményeink szintetizálását. A kutatási időszak korábbi éveiben kialakított kapcsolatrendszerrel tovább működtettük, valamint kutatási eredményeinket az egyetemi oktatásban is hasznosítottuk.

Petrétei József vezető kutatónak tanulmánya jelent meg „A köztársasági elnök feladat- és hatáskörének alaptörvényi szabályozása és az ellenjegyzési eljárás” címmel [In: Demokrácia, jogállam, közigazgatás. Ünnepi tanulmányok Csefkó Ferenc 70. születésnapjára. (Szerk. Bencsik András – Horváth Csaba) Pécs-Baranyai Értelmiségi Egyesület, Pécs 2017. 29-48. o.]. Az OTKA projekt keretében készült, további eljárásjogi kérdésekkel foglalkozó írása az „Az országos népszavazásról” című tanulmánya (Kodifikáció 2016. 2. sz.), amelyben részletesen vizsgálta a népszavazási eljárással kapcsolatos legújabb tendenciákat, az NVB és a Kúria vonatkozó gyakorlatát. „A politikai akaratképzésről” szóló tanulmánya [In: A szabadságszerető embernek. Liber Amicorum István Kukorelli (Szerk. Chronowski Nóra – Pózsár-Szentmiklósy Zoltán – Smuk Péter – Szabó Zsolt) Gondolat Kiadó, Budapest 2017. 67-78. o.] a projekt által vizsgált elméleti alapkérdések sorába illeszkedik. 2016. december 1-jén Győrött a Parlamenti Kutatások Központja által szervezett „A parlamentarizmus Magyarországon és Európában” c. műhelykonferencián adott elő a parlamenti kutatások lehetséges irányairól, ahol – többek között – beszélt a törvényhozási eljárás kutatásának

tendenciáiról.

Dr. Tilk Péter senior kutató „Problems in the interpretation of the required preparation time in the practice of the Hungarian Constitutional Court” című tanulmánya jelent meg a *Pravo i Politika* (magyar fordításban: *Jog és Politika*) című, az újvidéki Educons Egyetem Európai Jogi-Politikai Tanulmányok Karának szakmai folyóiratában. „A közigazgatási perrendtartás egyes szabályainak alkotmányossági aggályai” címmel jelent meg tanulmánya a *Jegyző és közigazgatás* c. folyóiratban (2017. 3. szám). Senior kutatónk a közigazgatási eljárásban elfogadott és a kutatási projektünk által is feldolgozott két új eljárásjogi kódex kapcsán számos szakmai rendezvényen vett részt és tartott előadást. 2016 szeptember 16-án Szombathelyen, az Észak-dunántúli Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium kollégiumi ülésén a „Méltányos közigazgatás a XXI században” címmel. 2016 november 7-én Tengelicen, a Dél-dunántúli Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium kollégiumi ülésén, előadásának címe: „A jelenlegi közigazgatás helyzete az AB-határozatok tükrében”. 2017. április 10-én előadás Kaposváron, a Dél-dunántúli Közigazgatási és Munkaügyi Regionális Kollégium kollégiumi ülésén „A Kp. alkotmányossági aggályai” címmel.

Dr. Chronowski Nóra senior kutató az 1989/90-es magyar alkotmányozás eljárási kérdéseit értékelte, Dr. Pap András László (DSc) egyetemi tanárral közösen jegyzett, „From 1989 to 2010: Founding Myths and Moments of the Liberal and the Illiberal Constitutional Revolutions in Hungary” című írásuk alapján a European Society for the History of Political Thought 2016. október 19-21. között, „Constitutional Moments - Founding Myths, Charters and Constitutions through History” címmel tartott negyedik nemzetközi konferenciáján a Barcelonai Egyetemen. Az utazás és a konferencia-részvétel kutatási projektünk keretében valósult meg. „A közigazgatási bírságolás észszerű határideje és a megfelelő ügyintézéshez való jog” című tanulmánya (*Közjogi Szemle* 2017. 2. szám) a legújabb alkotmánybírósági esetjogot dolgozta fel. „A sarkalatoság árnyalatai – alkotmánybírósági döntés a közigazgatási felsőbíróság apropóján” (*Közjogi Szemle* 2017. 1. szám) című tanulmánya a közigazgatási eljárásjog fejlődési irányaira reflektált. „A jogállamiság még mindig program...” [In: *A szabadságszerető embernek. Liber Amicorum István Kukorelli* (szerk. Chronowski Nóra, Pozsár-Szentmiklósy Zoltán, Smuk Péter, Szabó Zsolt) Gondolat, Budapest 2017. 35-44. o.] című tanulmányában az eljárási alkotmányosság szempontjából is fontos kérdéseket tárgyal.

Dr. Zeller Judit kutató meghatározó szerepet vállalt a jogvédő szervezetekkel való kapcsolattartásban, és a projekt szempontjából releváns esetjog feldolgozásában. E jogvédő szervezetek az alapjogvédelem kiemelkedő szereplői, ezért szükségesnek mutatkozott az alapjogvédelmi eljárásokban betöltött szerepük felmérése, tudományos értékelése. A

különböző alapjogokra, alapjog-csoportokra szakosodott (nők jogai, kisebbségi jogok, gyermekvédelem, betegjogok, fogyatékkal élők) és az általános jogvédő szervezetek (pl. TASZ, MDAC) eljárási szerepe (tanácsadás, képviselő, felvilágosítás, szakértés) és hatékonysága egyaránt vizsgálatra kerültek (jogszociológiai felmérés módszerei, statisztikai elemzés stb.) annak érdekében, hogy a projekt zárókötetében eljárásjogi következtetéseket lehessen levonni alkotmányjogi jelentőségükre és az érdekközvetítés rendszerében elfoglalt helyükre vonatkozóan.

Dr. Naszladi Georgina kutató 2016. október 4-én summa cum laude minősítéssel a Pécsi Tudományegyetemen doktori fokozatot szerzett. „Alkotmányjogi panasz a magyar alapjogvédelem rendszerében” című doktori értekezése szerves részét képezi az alapkutatással vizsgált kérdéskörnek, különösen az alkotmánybírói alapjogvédelem vizsgálatával, valamint értékelésével járul hozzá a projekt célkitűzéséhez. Kutatónk 2016. december 9-én a Nemzeti Köszolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Alkotmányjogi Intézete által szervezett Erősödött-e az alapjogvédelem Magyarországon az új alkotmányjogi panasz eljárásoknak köszönhetően? című nyilvános workshopon tartott előadást „Kik számára biztosít alapjogvédelmet az alkotmányjogi panasz? Értelmezési nehézségek az input oldalon” címmel.

A projekt eredményeit a kutatócsoport tagjai továbbra is folyamatosan építették be az oktatásba, elsősorban azoknak a tantárgyaknak a keretében – alkotmányjogi gyakorlat, alkotmányjogi szemináriumok – amelyek tematikájához az eljárásjogi alkotmányosság kérdésköre illeszkedik. Az új közigazgatási eljárásjogi törvények és más eljárásjogi típusú jogszabálymódosítások elfogadására tekintettel az NKFIH jóváhagyta kutatási programunk egy évvel történő meghosszabbítását, hogy a változások tudományos értékelését a kutatást záró tanulmánykötetbe is beépíthessük.

5. A projekt utolsó évében a kutatócsoport egy közel 200 oldalas, a kutatási projekt eredményeit szintetizáló tanulmánykötet összeállítását végezte, amelynek publikálása – a lehető legszélesebb körben történő közzététel megvalósulása miatt – elektronikus formában a Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának honlapján történik (<http://ajk.pte.hu/karunkrol/kiadvanyok-a-karrol/elektronikus-kiadvanyok>). A kötet az eljárásjogi alkotmányosság dogmatikai megalapozása és az alkotmányjogi eljárások rendszerezése, valamint a politikai akaratképzési eljárás elméleti kérdései után egyes alkotmányjogi eljárásjogi problematikákat vizsgál, az aktuális reformokra is figyelemmel, a kutatócsoport minden tagjának közreműködésével.

A kutatás utolsó szakaszában három további idegen nyelvű tanulmány (Tilk Péter – Naszladi Georgina: Transformation some regulations concerning the Constitutional Court after 2010, Tilk Péter: Legislative competence of the heads of government office in case of missing municipal decrees in the local legislative procedure, Chronowski Nóra – Gárdos-Orosz, Fruzsina: The Hungarian Constitutional Court and the Financial Crisis) publikálására is vállalkoztunk az Acta Universitatis „Bogdan Voda” Serie Pro Jure című romániai, illetve az Acta Juridica Hungarica: Hungarian Journal of Legal Studies című hazai jogtudományi folyóiratban. A kutatási eredmények beépültek a Vincze Attila és Chronowski Nóra társszerzőségében átdolgozott és jelentősen bővített „Magyar alkotmányosság az európai integrációban” (HVG-ORAC, Budapest 2018) című szakkönyv 3. kiadásába, amelynek előszava, és az „Alkotmánybíróságok és alkotmánybíráskodás az Európai Unióban” c. VIII. fejezete kifejezetten utal az OTKA támogatás tényére (14. és 451. o.).